

Gniježdenja bijele rode (*Ciconia ciconia*) na području Bosne i Hercegovine u 2006. godini

Dražen Kotrošan, Ilhan Dervović, Jasminko Mulaomerović
Ornitološko društvo "Naše ptice"*

Kotrošan, D., Dervović, I., Mulaomerović, J., 2006: Nesting of White Stork (*Ciconia ciconia*) in Bosnia and Herzegovina in 2006

Extensive research was conducted in 2006, with an aim of obtaining data about the status of nesting population of White Stork (*Ciconia ciconia*) in Bosnia and Herzegovina. Forty-three active nests were registered in total. It was found that the nests at the highest percentage were built on the roofs of private houses, and nesting on residential buildings' roofs was very rare. Also, a very high mortality rate (ca 20%) among the young was found, what is connected with unfavourable meteorological conditions (high level of precipitation) recorded in 2006.

Key words: White Stork, nesting, 2006, Bosnia and Herzegovina

Uvod

Dosadašnji podaci o gniježdenju bijele rode u Bosni i Hercegovini, uglavnom, su bili bazirani na njenoj geografskoj distribuciji, a manje na brojnosti. Pri tome, većina datih podataka bila je starija od 15 godina i nisu validni pokazatelji stanja populacije ove vrste u Bosni i Hercegovini. Zbog toga je, u sklopu "VI Internacionalnog cenzusa bijele rode 2004/05", Ornitološko društvo "Naše ptice" započelo sa prikupljanjem podataka o gniježdenju ove vrste u Bosni i Hercegovini. Nažalost, prvi rezultati, usljed niza poteškoća koje su pratile njihovo prikupljanje, nisu pokazali realno stanje bosanskohercegovačke populacije. Na osnovu prikupljenih podataka za period 2001-2005 godina bilo je poznato svega 13 gniježda bijele rode, a procjenjivalo se da je gniježdeća populacija veličine 30-50 parova (Kotrošan, 2005).

Ovaj rad ima za cilj da prezentira rezultate istraživanja koja su vršena u 2006. godini, odnosno trenutna stanje populacije bijele rode u Bosni i Hercegovini.

Metode rada

Istraživanja su obavljena u periodu maj-avgust 2006. godine. Pri tome, obavljeno je osam jednodnevnih terenskih izlazaka s ciljem da se obuhvati što veće geografsko područje, ali i da se prate pojedine faze gniježdenja (izgradnja gniježda, polaganje jaja, izleganje mladih) i, generalno, biologija date vrste (dolazak, odlazak, hranjenje, smrtnost mladih i dr.). Pored toga, u analizu su uključeni i podaci dobiveni tokom kratkog pregleda na putu Banja Luka - Prijedor, te podaci dobiveni od Ljiljane Mudrinić.

Terenska istraživanja su obuhvatila sve do sada poznate lokacije, bazirane na dostupnoj literaturi, gniježđenja bijele rode u Bosni i Hercegovini i novootkrivene lokacije gniježđenja. Prilikom terenskih izlazaka bilježeni su svi dostupni podaci (položaj gnijezda, ukupan broj gnijezda, broj neaktivnih gnijezda, broj jaja, ukupan broj izleglih mladih, broj preživjelih mladih i dr.) dobiveni direktnim posmatranjem ili u razgovoru sa lokalnim stanovnicima. Također, urađena je i fotodokumentacija (u vidu digitalnih fotografija i kratkometražnog filma) o većini nađenih gnijezda.

Tabela 1. Pregled itinerera

Datum	Itinerer	Ekipa
07.05.2006.	Sarajevo - Zenica - Žepče - Maglaj - Doboj - Donja Orahovica - Srebrenik - Špionica - Brčko i okolna mjesta (Lončari, Kopaonica, Brka)	Kotrošan D., Dervović I., Dender D., Bajraktarević A.
12.05.2006.	Sarajevo - Tuzla - Ugljevik - Janja - Bijeljina i okolna mjesta (Batkovići, Crnjelovo, Ostojići, Brodac, Dvorovi) - Vršani - Brčko - Brka - Orašje i okolna mjesta (Bok, Tolisa, Kostrč, Matić, Domaljevac)	Kotrošan D., Dervović I.
24.05.2006.	Sarajevo - Doboj - Odžak - Donji Svilaj - Donji Tlakar - Liješće - Bosanski Brod - Donja Močila - Sijekovac - Trstenci - Srbac i okolna mjesta (Korovi, Kaoci, Razboj, Bardača)	Kotrošan D., Dervović I., Mulaomerović J., Dender D.
10.06.2006.	Banja Luka - Prijedor	Kotrošan D. ¹
23.06.2006.	Sarajevo - Doboj - Derventa - Prnjavor - Laktaši - Dušanovo - Čatrnja - Vrbaško - Kozarska Dubica	Kotrošan D., ² Dervović I.
25.06.2006.	Kozarska Dubica - Novi Grad - Banja Luka - Jajce - Vakuf - Sarajevo	Kotrošan D., Dervović I.
19.07.2006.	Sarajevo - Olovo - Tuzla - Ugljevik - Janja - Bijeljina i okolna mjesta (Batkovići, Crnjelovo, Ostojići, Brodac, Dvorovi) - Vršani - Brčko - Brka - Ježinac - Donja Orahovica	Kotrošan D., Dervović I., Mulaomerović J., Mulaomerović A.
29.07.2006.	Srbac i okolna mjesta (Korovi, Kaoci, Razboj, Novi Gaj, Bardača) - Bosanska Gradiška i okolna mjesta (Čatrnja, Vrbaška, Bistrica, Orahova, Gašnica, Nova Topola) - Prnjavor	Dervović I.
19.08.2006.	Sarajevo - Derventa - Bosanska Gradiška	Kotrošan D., Dervović I., Mulaomerović J., ³

Rezultati

Tokom istraživanja u 2006. godini ukupno su registrovana 43 aktivna gnijezda bijele rode u Bosni i Hercegovini. Pored aktivnih, nađeno je i 11 neaktivnih (napuštenih) gnijezda. Geografski posmatrano, na osnovu broja gnijezda, izdvajaju se tri značajne regije u Posavini i to sela u okolini Bijeljine,

1 Posmatranja su izvršena tokom puta autobusom od Banja Luke do Prijedora.

2 Prilikom ovog terenskog izlaska boravili smo jedan dan u Hrvatskoj u selu roda (Čigoč).

3 Prilikom ovog terenskog izlaska posjetili smo i selo roda (Čigoč) u Hrvatskoj.

okolina Srpca i Bosanske Gradiške. Pored Posavine, gniježđenje je zabilježeno i u područjima u blizini rijeke Drine (Donja Orahovica i Janja), ali u vrlo malom broju (Slika 1.).

Na osnovu prikupljenih podataka, konstatovana je velika smrtnost kod mladih jedinki. Naime, od ukupnog broja izleglih mladih, oko 20% mladih nije preživjelo (Tabela 1).

Kada je u pitanju izbor mjesta gniježđenja (Tabela 2), veći broj gnijezda je zabilježeno na krovovima privatnih kuća i štala, dok je nešto manji broj gnijezda zabilježeno na telefonskim i električnim stubovima ili objektima drugog tipa (dimnjaci i sl.). Rijetkost predstavlja gniježđenje na krovu stambene zgrade u Prijedoru.

Slika 1. Geografska distribucija gnijezda bijele rode u Bosni i Hercegovini

Tabela 2. Podaci o gniježdenju bijele rode u 2006. godini

Mjesto	Broj aktivnih gnijezda	Broj preživjelih mladih	Broj uginulih mladih
Donja Orahovica	1	2	2
Janja	1	2	1
Brčko	1	2	
Brka kod Brčkog	1	2	
Batkovići kod Bijeljine	2	1	6
Crnjelovo kod Bijeljine	2	2	3
Ostojićevo kod Bijeljine	1	2	
Odžak	1		
Donji Svilaj	1		
Liješće	1		
Brodsko polje	1		
Bosanski Brod	1		
Sijekovac	1		
Trstenci	1	3	
Korovi-Srbac	1	1	1
Kaoci-Srbac	1	4	1
Razboj-Srbac	1		1
Novi Gaj-Srbac	1	2	
Bardača-Srbac	1	2	
Prnjavor	2	1	
Dušanovo-Bosanska Gradiška	1	2	1
Čatrnja-Bosanska Gradiška	1		4
Vrbaška-Bosanska Gradiška	3	5	(1) ⁵
Bistrica-Bosanska Gradiška	4	6	
Gašnica-Bosanska Gradiška	2	3	
Orahova-Bosanska Gradiška	4	7	1
Međeda-Bosanska Gradiška	1		
Jošik-Kozarska Dubica	1	2	
Gradina-Kozarska Dubica	1	1	
Vrioci-Kozarska Dubica	1	3	
Prijedor ⁴	1		
UKUPNO	43	57	21+(1)

Tabela 2. Položaj gnijezda bijelih roda

Položaj gnijezda			
na krovu privatnih kuća	na krovu zgrada	na električnim i telefonskim stubovima	na drugim objektima (dimnjaci tvornica, namjenski postavljeni nosači, i dr.)
18	1	14	10

4 podatak sa fotografijom o gniježdenju na zgradi u Prijedoru je dobiven od Ljiljane Mudrinić.

Kako nam je rečeno, dati podatak je objavljen u časopisima "Euro blic" i "Vesti" tokom maja 2006., ali nismo mogli doći do datih članaka.

⁵ Nađeno je jedno izbačeno jaje.

Slika 2-3. Gnijezda bijele rode u Bosni i Hercegovini (Foto: D. Kotrošan)

Diskusija

Podaci prikupljeni tokom istraživanja provedenih u 2006. godini po prvi put omogućavaju da se realnije sagleda stanje populacije bijele rode u Bosni i Hercegovini. U odnosu na posljednje podatke (Kotrošan, 2005), može se reći da je procijenjena veličina populacije od 30-50 parova bila realistična. Naime, uzme li se u obzir 43 registrovana aktivna gnijezda, te da neka područja nisu bila obuhvaćena posljednjim istraživanjima, može se pretpostaviti da populacija bijele rode u Bosni i Hercegovini može brojati oko 50 parova. Naime, poznato je da u području Prijedora i okoline data vrsta gnijezdi, ali spomenuto područje (osim dobijenog podatka od strane gospođe Mudrinić) nije bilo uključeno posljednjim istraživanjima. Stoga je realno očekivati povećanje broja registrovanih gnijezda.

S druge strane, u odnosu na posljednje podatke, konstatovano je da su neka gnijezda uništena (npr. gnijezdo na dalekovodu na Bardači) ili su napuštena (npr. gnijezda u Boku i Vidovicama). Istovremeno, trenutna opasnost po gnijezda bijelih roda predstavlja pretenzije vlasnika privatnih kuća koji ih žele rušiti, a opravdanje za takav čin leži u činjenici da gnijezda svojom težinom opterećavaju krovove kuća koji se zbog toga urušavaju i nije ih moguće popraviti, jer se zbog gnijezda ne može prići mjestima oštećenja. Opasnost za gnijezda su i kablovi električnih instalacija na stubovima na kojima su izgrađena gnijezda, pa se često dešava da ptice nastradaju od struje. Također, gnijezda na električnim stubovima su smetnje za vlasnike kuća, jer izazivaju kratke spojeve i nestanke struje, a poslije je teško prići mjestu kvara. U tom pogledu rješenje se nalazi u izgradnji nosača za gnijezda. Istina, postojali su pokušaji Elektrodistribucije u Republici Srpskoj da postavi takve nosače, ali izgleda da njihova kvaliteta nije bila "zadovoljavajuća" za rode pa ih nisu naseljavale. Pozitivni primjeri su nosači postavljeni na bifeu "Narcis" u Kaocima i u Korovima koje je napravio Bogoljub Savić. Prema tome, jedan od važnih zadataka biće i pokretanje akcije postavljanja nosača za gnijezda kao što je to slučaj u Hrvatskoj ili Srbiji (Vojvodina).

Posebno značajno je za istaći smrtnost od oko 20% kod mladih primjeraka. Naime, prema riječima lokalnog stanovništva, glavni razlog je "selekcija" koju vrsta sama čini kada nije u mogućnosti da prehrani mlade.

Dobili smo podatak da u slučajevima gdje su se izlegla tri mlada jedno obavezno bude odbačeno. Drugi važan razlog su nepovoljne meteorološke prilike koje su tokom ljetnih mjeseci 2006. zabilježene u Bosni i Hercegovini. Veliko nevrijeme, praćeno nižim temperaturama i obimnim padavinama očigledno su spriječili roditelje da dođu do hrane i prehrane mladunce. U nekim slučajevima cijelo leglo je stradalo (npr. tokom nevremena u Čatrnjama kod Bosanske Gradiške uništeno je leglo sa četiri mlade jedinke).

Zaključci

- Tokom istraživanja vršenih u 2006. godini ukupno su registrovana 43 aktivna gnijezda bijele rode u Bosni i Hercegovini.
- Geografski posmatrano, najveći broj gnijezda registrovano je u okolini Bijeljine (sela Batkovići, Crnjelovo, Ostojići), Srpca (Korovi, Kaoci, Razboj, Novi Gaj, Bardača) i Bosanske Gradiške (Dušanovo, Čatrnja, Vrbaška, Bistrica, Gašnica, Orahova i Međeđa).
- Zabilježena je smrtnost mladih od oko 20%, a pretpostavlja se da su glavni uzroci tome nepovoljni meteorološki uvjeti (veliko nevrijeme i obilne padavine) koji su vladali tokom ljetnih mjeseci.
- Veći broj gnijezda je izgrađen na krovovima privatnih kuća i štala, a rijetkost predstavlja gnijezdo na krovu stambene zgrade u Prijedoru.
- Konstatovano je da su neka ranija gnijezda uništena ili napuštena.
- Procjenjuje se da populacija bijele rode u Bosni i Hercegovini broji oko 50 gnijezda.

Literatura

- Kotrošan, D. 2005: Prvi rezultati praćenja gniježđenja bijele rode (*Ciconia ciconia*) u Bosni i Hercegovini. Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini, 1(1):12-18.